

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Institutiones iuris prudentiae canonico-civilis ... in gratiam tyronum - Cod. Ettenheim-Münster 77

[S.l.], 1701-1739

Caput 6

[urn:nbn:de:bsz:31-108650](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-108650)

85 Vim vi repellere licet, l. ut vin, ff. de. just. et jure

86 Vincens vincentem le, multo magis vincit le. l. de successione ff. de diversis et tempor. prescript. v.g. Si Abbates procedunt

Canonici, hic, Vicarium Generalem, quanto magis, procedunt
Vicarios: Vnius dictum, dictum nullius, c. cu di-
lecti in fin. de accus. l. jurijurandi, c. de testibz

88 Voluntas coacta voluntas est. l. si mulier 2j. §. Si metu coactus ff. quod metus causa: c. merito 15. q. 1.

Hactenus de axiomaticis, Caetera vero, qua adhuc potuissent adduci, vel continentur in regulis et argumentis supra relatis, aut in regulis juris mox exponendis, ~~et quibus igitur sit~~

Caput 6.

De regulis juris in quinto et sexto Decretaliu

Balthasar Braun hanc Jurisprudentia Candidatis prescripsit regulam, ut duos elementares titulos ex Digestis perultimum de verb. signif., et ultimum de Reg. J. legant; et si non ambos, saltem postremum omnino memoria mandant, eo quod contineat criteria et theorematum juris generalia demonstrativa innumerabiliu conclusionum. Est itaq; titulus de regulis juris, ut ait Canisius in profat. veluti penus quadam, in qua totius quasi juris thesaurus delitescit. atq; adeo, ut advertit Gaius Godofredus in profat. inter ipsa juris discendi primordia studiosorum animos generalibus regulis Juris

60
imbuendos ac initiandos esse. Juvat
proinde, ut hujusmodi regulas succin-
ta paraphrasi ~~et~~ hinc exhibeamus.
Primum tamen eo deseri-
damus, opera pretium est, scire, quid
sit Regula? quotuplex? et quanam
eorum efficacia seu emolumenta.

S. N.

De regulis Juris in genere.

Regula definiri potest, quod sit
brevis et generalis sententia ex spe-
cialibus legibus aut canonibus iam an-
tecedenter latis desumpta. Ex eo siquidem,
quod per leges et Canones in diversis lo-
cis variis casus particulares sibi invicem
conformiter decidantur, regula confici-
tur, et generalis quadam sententia
pro communiter contingentibus effor-
matur.

In exemplo: jure statutum est, perjurum
non esse admittendum ad testificandum
propter suspicionem perjurii C. Testimonium
54. de test. et attest. Item uxorem
non esse restituendam Marito Savienti
ab eo digressa ob metum Savitiae C. lit-
teras 15 in fin. de restit. Spoliat. pro-
dit inde regula sequens: Semel malus
Semper presumitur malus. C. 8. de R. J.
in 6. Unde dixit Paulus Jctus, quod
regula sit, qua rem, qua est, breviter
enarrat, non ut ex regula jus fiat, sed
ex jure quod est, regula sumatur C. regu-
la 1. ff. de R. J.

Porro regula juris alia sunt juris
Civilis, alia juris Canonici. Regula

61
Juris Civilis sunt, quae juri Civili sunt
inserta, easque numero 211. Imperator
Justinianus ad finem Digestorum sub
titulo de regulis juris subiunxit.
Regulae vero juris Canonici sunt ea,
quae juri Canonico sunt annexae, qua-
rum quaedam titulum finale libri
5. Decretalium faciunt, aliae vero sex-
tum Decretalium claudunt.

Regulae hujusmodi aliae sunt authen-
ticae, aliae non authenticae, sed solum
doctrinales. Authenticae sunt ea, quae
juri Canonico, vel Civili auctoritate
Papali vel Imperatoriâ sunt insertae.
Non authenticae, alias Brocardica dictae
sunt ea axiomata, s; de quibus cap. procedit
quae privata tantum auctoritate ex lo-
cis iudicialibus, vel ex principiis aliarum
scientiarum depromuntur; proindeque
vim decisivam non habent, nisi longa
curiarum, et dicasteriorum praxi cor-
roborantur, vel naturali lumine
demonstrari possint, vel sint ipsissima
legis verba.

Ceterum Regularum juris duo po-
tiora sunt emolumenta. Primum est quod
in casibus non exceptis vim juris deci-
sivam habeant. Ratio est, quia ex
jure sunt deprompta et auctoritate pu-
blica juri sub speciali titulo inserta.

Dixi in casibus exceptis, nam fallit
Regula, ubi ~~pro~~ circa speciale casu
in jure habetur exceptio; haec enim
ubi adest, movet dubio regulae gene-

raliter non procedit; cum exceptiones aliud non sint, quam limitationes regularum circa casus particulares.

Secundum est, quod in dubio potior sit causa illius, pro qua stat regula, cum habeat intentionem in iure fundatam, et liberetur ab onere probandi; nec illud in se recipere debeat, donec probetur, quod casus, de quo agitur a regula sit exceptus per l. ab ea ff. de probat. Inde natum est hoc Brocardion s: de quo cap. proced. Regula in-
harendum est, donec exceptio, uel contrarium probetur. arg. c. fin. de restit. spoliat. cum similibus. His ita pronotatis, nunc ad ipsas regulas exponendas progrediamur.

S. I.

De regulis juris in antiquis seu quinto Decretalium annexis in specie.

~~1. Omnis res per quasque causas nascitur, per easdem dissolvitur.~~

~~Hoc regula tribui solet S. Chrisostomo et re-
fertur c. omnis 27. q. 2. Locum solum ha-
bet in contractibus et obligationibus civilibus, quae ex solo positivo iure humano constituta sunt; sensus proinde illius iste est: Omnis obligatio seu contractus civilis, per quasque media aut modos inducitur, per eadem media aut modos dissolvitur. Fallit igitur haec regula in Matrimonio, aliisque obligationibus spiritualibus, quae iuri divino subsunt.~~

63
i. Omnis res, per quascunq, causas nascitur, per easdem dissolvitur.

Hoc regula tribui solet c. Chryso-
stomo et refertur c. omnis 27. q. 2. Sen-
sus illius est. omnis obligatio, vel con-
tractus civilis per quascunq, causas aut
media inducitur, per eadem dissolvitur
Sic v.g. venditio et emptio mutuo consen-
su facta etiam mutuo consensu dissolvi-
tur. Dicitur obligatio civilis; nam ut hic
advertit glossa, haec regula solum locum
habet in contractibus, et obligationibus
civilibus, quae ex solo positivo jure hu-
mano constituta sunt. Fallit proinde
in Matrimonio, et aliis obligationibus
spiritualibus, quae juri divino subsunt.

II. Estote misericordes c. Hoc loco nihil
aliud nobis praecipere existimo, nisi ut ea
facta, quae dubium est, quo animo fiant, in
meliolem partem interpretemur. Quod etiam
scriptum est: ex fructibus eorum cognoscetis
eos, de manifestis dictum est, quae non
possunt bono animo fieri: ut stuprum, blas-
phemia, furta, ebrietates, et similia, de
quibus nobis permittitur judicare.

Hoc regula se ipsam declarat, atq, in
istis paucis verbis comprehenditur. Dubia
in meliolem partem interpretari debent. Sum-
mar. hic.

III. Utilius Scandalum nasci permittitur, qua
veritas relinquatur.

Sensus est; propter scandalum passivum vitan-
dum, seu impediendum alterius peccatum, nihil
est faciendum, aut omittendum, quod sine pec-
cato fieri, aut omitti non potest. Ratio est;
quia non sunt facienda bona, ut evitentur mala
c. ex quarum de sortileg. c. Super eo de usur. Porro

veritas hic sumitur lata, nempe pro omni eo, quod opponitur peccato; unde veritatem derelinquit, qui id, quod est contra rectam rationem agit.

IV. Quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum.

Regula haec non procedit de iis, quae sunt essentialiter ac intrinsicè mala, et ideo prohibita, quia mala, sed solum de iis, quae sunt mala, quia prohibita lege positiva humana aut quandoq, divina. Sensus igitur regulae est: Actiones, et omissiones, quae solà lege humanà, aut interdum etiam divina sunt prohibita, evadunt licita, si gravis urgeat necessitas. Nam sicut hic ait Regula: et Sabbathum custodiri praeceptum est divinum. Machabaei tamen sine sua culpa in Sabbatho pugnabant. Sic si quis Deo vovit ieiunium, illudq, frangat agrotus, reus voti non habetur. Ratio autem regulae est, quia omnis sapiens Legislator fragilitati et conditioni humanae se accommodare voluisse praesumendus est; nec proinde voluisse obligare, ubi grave periculum aut damnum sive animae, sive corporis, sive vitae, sive famae, sive honorum imminet.

V. Quod latenter, aut per vim, aut aliis illicitè introductum est, nulla debet stabilitate subsistere.

Sensus est, quod ea, quae clam, et per vim aut metum gravem ab extrinseco injustè iniectum, vel aliis contra legem gesta sunt, ipso iure irrita sint, aut instante parte irritari debeant. Ratio d. membri est, quod ea, quae clam, siq, dolosè fiunt, suspecta sunt de malo; omnis enim, qui male agit, odit lucem Jo. 3. Ratio 2. d. eruitur ex

65
Titulo 40. C. 1. decretalium de his, que
vi metusve causa. Ratio 3ta per
se patet; quod enim illicitum est, seu
contra juris prohibitionem fit, merito
annullari debet.

VI. In ipso causa initio non est à
questionibus inchoandum.

Nota per questiones hinc intelligi tor-
menta, vulgò torturam, Ita glossa com-
muniter recepta. Sensus ergo est:
In causa seu processu criminali non est
inchoandum à tortura. Sed prius habenda
sunt sufficientia indicia, atq; saltem
semiplena probatio; alioquin innocentes
siquis, et absq; causa eidem tortura
subiicerentur.

VII. Quidquid in sacratibus Deo rebus,
et Episcopis injustè agitur, pro sacrile-
gio reputatur, quia sacra sunt, et à quo
quam violari non debent.

Sensus est; quod ille sacrilegium com-
mittat, qui res vel personas Deo sacras
injustè violat, offendit, vel irreverenter
tractat. Nomine rei sacra veniunt Sa-
cramenta, vasa sacrata, loca sacra, et si-
milis, que cultui divino sunt dicata. No-
mine Episcopi, propter rationem in regula
subiectam, nempe quia sacra sunt, intelli-
guntur omnes Clerici ac persona Religio-
sa.

VIII. Qui ex timore facit præceptum,
aliter facit, quam debeat, et ideo iam
non facit.

Sensus est, qui præceptum observat, non

amore justitia, quam positive excludit,
 sed timore mere servili, seu timore
 tantum poena, a qua hic et nunc mo-
 uetur, nihil facit, nec meretur, sed neq[ue]
 preceptum servare censendus est. Ratio
 est, quia talis si affectus est, ut si poe-
 na non esset, preceptum non impleat,
 quia affectio ac dispositio certe prava est, ac
 charitati divina aperte adversatur.

fanimi

X. Defleat peccator, quia offensus
 in uno, factus est omnium reus.

Desumpta est hac regula ex epistola Jaco-
 bi c. 2. v. 10. cuius iste sensus est: Qui pec-
 catum mortale vel unicum committit, gra-
 tiam sanctificantem, et similia dona spiri-
 tualia aequo perdit, nec non reatum poe-
 na aeterna perinde incurrit, ac si omnia
 peccata re ipsa commisit perpetrasset.

X. Non potest esse iusta Pastoris excu-
 satio, si Lupus oves comedit, et Pastor
 nescit.

Nota nomine Pastoris veniunt omnes illi,
 qui curam animarum habent. Per Lupum in-
 tellige demones, aut prava homines, qui
 nempe scandalum praebent. Oves vero sunt
 animae concredita. Sensus autem regulae
 iste est. tanta est obligatio Pastorum Ec-
 clasiasticorum ad promovendam animarum
 sibi concreditarum salutem, ut eo casu, quo
 ipsis visis et ignorantibus vel una ex his
 male vivendo perierit, perditio ejus in ipso-
 rum culpam imputetur. Ratio est, quia
 ignorantia illius, qui ex officio scire
 debet, pro crassa et culpabili reputatur,
 c. fin. de constit. in 6.

XII. Indignum est, et ab Ecclesia Romana
 consuetudine alienum, ut pro spiritualibus
 facere quis homagium compellatur.

Sensus est: Nullus potest pro beneficio, Ecclesiastico, aut pro alia re spirituali compelli ad exhibendum homagium, quo nempe spondetur subiectio ad praestanda temporalia. Patet ex c. diligentibus de simonia, in cuius sumario sic dicitur: Pro habendis spiritualibus homagium facere simoniacum est.

G. 3.

* Emanata et data fuerunt haec regulae 88. a Bonifacio VIII. Summo Pontifice 5. nonas Martii ante civitate sine institutione Canonica obtineri. 1298.

De regulis juris in Sexto *

I. Beneficium Ecclesiasticum non potest licite sine institutione Canonica obtineri.

Sensus est: Nemo beneficium Ecclesiasticum, cuius institutio non est facta secundum Canonem licite obtinere potest. Porro tria requiruntur Canonem ad legitimam institutionem. 1. Ut in conferente adsit legitima potestas. 2. Ut in recipiente absit vitium aut defectus, quo inhabilis reddatur. 3. Ut debita a jure, vel consuetudine, aut peculiari locorum statuto praescripta serventur forma. Caterum fallit haec regula, si quis bona fide ac pacifice per triennium beneficium possiderit, ut liquet ex regula Cancellariae Apostolicae de triennali, num. 36. qua decretum huiusmodi possessorem amplius molestari non debere.

II. Possessor mala fidei, ullo tempore non praescribit.

Sensus est, quod ille, qui conscientiam certam habet, vel prudenter iudicat, rem illam quam possidet, et sibi praescribere vult, alienam esse, nullo, etiam immemoriali, tempore se praescribere possit. Ratio est, quia qui de-

Finet rem alterius, agit contra conficien-
tiam; omne autem, quod non est ex fide,
id est, contra conscientiam, peccatum est
c. fia. de prescript.

III. Sine possessione praescriptio non pro-
cedit.

Hac regulam docemur ait Canisius in l. l.
possessionem plane necessariam esse ad
praescriptionem non tantum inchoandam,
sed etiam continuandam; Si enim medio tem-
poris, id est ante completam praescriptionem
possessione interrupta fuerit, cessat praes-
criptio. Porro licet ad acquirendam
possessionem corpus et animus simul re-
quirantur, nihilominus ad eam retinendam
solutus sufficit animus. Patet in eo, qui
abest a domo sua; hic enim non minus
possessor illius rerum, in ea contentarum
dici debet, quam si nunquam ab ipsa do-
mo recepisset.

IV. Peccatum non dimittitur, nisi res-
tituatur ablatum.

Sententia est D. Augustini relata
causa 14. q. 6. c. 1. Pertinet non solum
ad res furto ablatas, sed etiam ad dam-
num quodvis dolo uel culpa datum.
Sed quid si res amplius non existat? Sol-
vatur aestimatio ejus. Quid si quis sol-
vendo non fit? pareatur ei, donec ad me-
liorem fortunam pervenerit.

V. Peccati venia non datur nisi correcto.

Nota per correctum intelligere debemus
contritum, ut hic advertunt Dynus, Peckius
Canisius et alii. Sensus igitur est: Non
remittitur peccatum, nec peccati poena, nisi

29
interveniat mentalis correctio, id est ani-
mi poenitentia, et cordis contritio, Dy-
nus hic.

VI. Nemo potest ad impossibile obli-
gari.

Nota. Dupliciter dicitur quid impossibile
nempe de facto et de jure. Primum
est, quod inspecta humana potentia fieri
nequit. Secundum est, quod à jure natu-
rali, divino, aut humano prohibetur: et
de utroq; procedit hac regula, cujus iste
sensus est. Impossibile de facto, vel
de jure nulla tenet promissio, sed neque
per legem, neque per sententia Judicis
eorum imponi potest obligatio. Ratio
est, quia omnis obligatio, aut in dando,
aut in faciendo consistit ff. de verb. oblig.
l. 2. in princ; sed quod esse nequit, dari
vel fieri non potest; ergo neque ad illud ul-
la constitui potest obligatio.

VII. Privilegium personale personam
sequitur, et extinguitur cum persona.

Sensus est, quod privilegium non rei sed per-
sonae immediate concessum ei semper adheret
ita ut illo, ubicumq; ^{per se ha-} demum ^{existat} frui pos-
sit. Caterum quia sublata causa, scilicet
persona, qua causa fuit privilegii, tollitur
quoque effectus, id est, ipsum privilegium, ^{consequens} ac ^{proin-}
est, quod ad heredem, aut alium quempiam transire
nequit, sed prorsus extinguitur.

VIII. Semel malus semper praesumitur
esse malus.

~~Nota. praesumptionem aliam esse juris, et
esse hominis. Illa est quae in jure expressa
habetur; haec vero, quae juxta rem atq; gen-
tium circumstantias et apparen-
tiam.~~
Sensus est: Semel in aliquo genere delicti

70
~~diverſa, proinde non recipitur.~~
inventus malus, in eodem genere ſem-
per praſumitur malus. Exemplum huius
regulae ſumi poteſt ex l. con ſi cui ff. de
accuſat. §. in ſidem, ubi dicitur, quod qui
calumniatus fuit in accuſatione prima,
calumniari praſumatur etiam in ſeconda.

Ratio autem regulae eſt, quia ex tran-
ſacta vita didicimus, quid de ſubſequenti
converſatione praſumamus c. mandata
6. de praſumpt. Dixi in eodem genere;

non enim ab uno genere delicti, v. g.
luxuria argui poteſt ad injuſtitia.
Fallit tamen haec regula, ſi de vera
emendatione conſtat ſufficienter conſtat,
excepto perjurio, cui etiam poſt emendatio-
nem non amplius creditur, nec proinde is
in teſtem admittitur c. teſtimonium 54 de
teſtibus.

IX. Ratum quis habere non poteſt, quod
iſſius nomine non eſt geſtum.

Infirmitas. Inſanabilitas.
Ratum habere dicimus, cum approba-
mus, quod noſtro nomine geſtum eſt;
quod enim noſtro nomine actum non
eſt, ratum habere non poſſumus quod
ad hunc effectum, ut nempe noſtrum fiat.
ſenſus proinde regulae eſt: Nemo po-
teſt factum aliorum proprie ratum habe-
re ſcum hoc effectu, ut nempe ceſſetur
ſui factum, atque inducantur obligationes
ſi non ſui, ſed alterius nomine ſit peract-
um. Hinc non incurrit excommunicationem,
qui percutionem Clerici non proprio nomine
ſed alieno factam approbat, cum non
poſſim, ut ait Pontifex, ratum habere
id, quod meo nomine geſtum non eſt, cap.

cum quis 23. de sentent. excom. in 6. Non
nulla quidem jura in contrarium afferri so-
lent, verum ea non de ratihabitione, sed
de nova concessione, aut novo consensu
intelligi debent.

X. Ratihabitionem retrahit, et man-
dato non est dubium comparari.

Sensus est: Quandounque nomine nostro
quidpiam ab alio factum approbamus, aut ra-
tihakemus; tunc hac ratihabitione eodem
juris effectus consequitur, ac si a nobis ei-
primis fuisset expresse mandatum, ac conse-
quenter propria ratihabitione expresse a-
quiperatur mandato. In exempla:
Qui sine meo mandato nomine tamen meo
percussit Clericum, et ego postea ratum habeo
excommunicatione perinde incurro, ac si percussio il-
la ex mandato meo facta fuisset. C. penult.
de sentent. excom. in 6. Caterum hac regula
potissimum locum habet in materia Judiciorum,
ubi per procuratorem igitur, et in materia
contractuum; in aliis quippe saepe fallit.

XI. Cum suar partium jura obscura res
favendum est potius quam auctori.

Sensus est: Si partium allegationes et
probationes sunt ita ambigua, ut ex his dis-
cerni nequeat, pro quaenam parte justitia ma-
gis militet, reum potius absolvere, quam
condemnare oportet. Fundamentum est, quia
suadente humanitatis ratione jura promptius
sunt ad absolvendum quam condemnandum,
c. ex litteris de probat. Fallit hac
regula, ubi actor fovet favorabilem causam
Libertatis, Matrimonii, Testamenti, Dotis, c.
ut ex litteris de probat.

XII. In judiciis non est acceptio personarum
habenda.

Valet hac regula in materia justitiae com-

mutativa, aequae ac distributiva; Sensus
proinde est, quando ex justitia commuta-
tiva, uel distributiva aliquid adjudicandi
uel distribuendum est, non debet id,
quod exigente justitia uni debetur, ad-
judicari, uel tribui alteri, intuitu ali-
cujus conditionis aut qualitatis in per-
sona repositae, quae plane ad justitiam
causae nihil confert. Desumitur ex
Dantei 1. Et ratio est, quia justitia
semper postulat aequalitatem, commuta-
tiva quidem arithmetica, ut nimirum
unus alteri tantum det, quantum ipsi
debet. Distributiva uero geometrica
ut nempe distribuantur munera, officia
&c. secundum exigentiam meritorum.

XIII. Ignorantia facti, non juris excusat.

Regula haec intelligi debet secundum forum
exteriorum, et habet hunc sensum: igno-
rantia facti, saltem si sit inuincibilis,
profus excusat. Sensus uero ignorantiae
juris, id est Regis siue divinae siue hu-
manae saltem, quae ad acquirendum lucri.
In exemplo percussisti Clericum, quem
inuincibilitate rescivisti Clericum, habes igno-
rantiam facti, quae te ab excommunicatione
liberat. Quod si uero scivisti quidem esse
Clericum, sed excommunicationem in
percussorem Clericum latam ignorasti, ha-
bes ignorantiam juris, quae te ab excommu-
nicatione immunem minime reddit.

Dicitur 1. saltem si sit inuincibilis, nam igno-
rantia supina, crassa, uincibilis ne minem
iurat, l. 6. ff. de juris et facti ignorantia.

Dicitur 2. quae ad acquirendum lucri, nam quod ad
vitandum damnum in re tua amittenda emergens,
excusat etiam ignorantia juris, l. juris 7. ff. de juris
et facti ignorantia. et l. error 8. ff. eodem.

XIV. Cum quis in Jus alterius succedit, iusta ignorantia causa habere censetur.

Hæc regula intelligi debet de ignorantia facti, et quodammodo priorem dicitur. Sensus autem ejus est: Qui in jus alterius succedit, invincibiliter censetur ignorare gesta antecessoris; unde si ejus debitas occultas contractus non solvat, vel alias occultas ejus obligationes non impleat, ab omni culpa vacat, donec ejusmodi obligationes sufficienter probentur. Ratio regula est, quia in facto alieno tolerabilis est ignorantia, l. fin. ff. pro suo. §.

7 Fallit hæc regula si heres in judicio agere velit; nam debet rem diligentem capere, et si factum alicuius ex qua actionem vult fundare plane qui agit, certus esse debet. Reg. 42. ff. de R. J.

XV. Odia restringi et favores convenit ampliari.

Sensus est, quod Leges, constitutiones, aut dispositiones odiosæ, quæ nempe à jure communi exorbitant, vel in poenam tendunt, strictè interpretari nec ultra proprietatem verborum extendi debeant; favorabiles vero, illæ videlicet, quæ principaliter in favorem alicujus factæ sunt late explicari aut extendi possunt. Ratio est, quia expedit, nos esse propiores ad liberationem, quàm ad condemnationem, l. Arriamus ff. de oblig. et act.

Odia, quæ à jure communi exorbitant, cum enim jus commune publicæ tranquillitatis causâ sit constitutum, necesse est, ut statuta, quæ huic adversantur, strictè accipienda sint. Idem est in dispensationibus, quæ et ex eo odiosæ sunt, quod adversus jus commune concedantur. Quæ ratione et decima novalium non accrescant Laicis habentibus decimas in feudum; quippe jure communi adversus est, ut laici decimas possideant.

XVI. Decret. concessu à Principe beneficii esse mansurum.

Hæc regula videtur desumpta ex c. si cui 36.

De proband in b. ex c. i. in pr. de privileg.
in b. et c. si super gratia q. de officio deleg. in b.

Sensus ejus est: Privilegia seu gratiosa
concessionis Principis: cujus nomine etiam
Episcopi veniunt juxta glossam huc: si sunt
perpetua, neq. absq. urgenti causa, etiam
a Successore licite auferri possunt. Quid
enim tam congruum fidei humana, quam
ea, quae inter eos placare, servare, C. j. pr.
ff. de pactis

Neq. dicit, Antecessorem non posse con-
stringere potestatem Successoris; cum per in-
parem non habeat imperium C. innovavit
20. de elect. atq. adeo concessa ab anteces-
sore libere revocari possit a Successore.

Successorem non ^{magiore} potestate
quam Antecessorem; Sicut igitur Antecessor
absque justa causa licite revocari nequit
Beneficia a se concessa per jura supra cita-
ta; Sic nec Successor ejus. Non igitur ab
Antecessore privilegium concedente, sed
ab ipso jure oritur potestatis Successoris
constructio.

Dixi absq. urgenti causa, ex hac enim ra-
a concedente, quam ejus Successore revo-
cari posse privilegia, indubitatum est apud
omnes. Hujusmodi causa sunt abusus, de-
lictum, negligentia, seu non usus, contrarium
factum, atq. superveniens enorme damnum C.

XVII. Indultum a jure Beneficiu
non est alicui auferendum.

Prior regula loquitur de Beneficiis ab ho-
mine concessis; haec de Beneficiis, quae jura in-
dulgant. Sensus ejus est, quod Beneficiu
vel privilegium de jure communi alicui com-
petens a nullo homine etiam judice; nisi
fit supremus Legislatori; auferri valeat.
Ratio clara est; quia quisquis non est

75.
Supremus Legislator, solum juris minister
est; hic autem à juris praeceptis recedere
non potest, nec debet, nisi in quantum lex
permittit. Dicitur nisi sit supremus de-
gislator; hic enim, cum jus commune im-
mutare possit, consequens est, quod et privi-
legia juri communi inserta, saltem ob jus-
tam causam, revocare queat.

XVIII. Non firmatur tractu temporis
quod de jure ab initio non subsistit.

Sensus est: Nullus actus, qui, dum perfectus
ipso jure invalidus est, solo tractu et lapsu
temporis, sine alio adminiculo, convalescere
potest. Sic et sponsalia à minoribus sep-
tennis contracta non convalescunt, nisi ju-
perveniente aetate per novum consensum fir-
mentur. Sic etiam electio Praelati simoniae
facta nulla est; licet postea irreprehensibili-
ter administraverit, fueritq; per aliquod tem-
pus in administratione toleratus. Ratio clara
est; quia nimirum tempus non est modus in-
duenda vel tollenda obligationis, sed sola
lex, aut etiam voluntas mutuo consensu per-
ficienda firmata.

Neque dicas: Professionem Religiosam ab initio
invalidam, factam per ^{quinguentium} ita
firmari, ut reclamans non amplius audia-
tur; ^{Conc. Trid. Sess. 25. c. 19. de Regular. Nam}

Reclamans
Et Professionem hujusmodi non firmari solo
tractu temporis, sed quia presumitur intra
tantum tempus spatium professionem rati-
habuisse. Fallit tamen haec regula in
prescriptione rei alienae, cujus dominium,
si res mobilis sit, triennio, si immobilis, lon-
go tempore acquiritur.

XIX. Non est sine culpa, qui rei, quae ad
se non pertinet, se immiscet.

Nomen rei in hac regula latiore patitur
sensum; unde regula sic exponi solet: Qui

76
rem, in qua nil quis habet, invadit, aut
negotium gerit, officiumve assumit in vi-
to Domino, vel actum exercet, qui ratio-
ne Sibi status non competit, aut profita-
tur artem, quam non calleat, culpam com-
mittit, et ad restitutionem damni inde for-
tassis causati tenetur. Fundamentum hu-

ius desumitur ex cap. sua ig. de Homicidio.
et ex regula 36. ff. de R. J. Cui suffragatur
ratio, quia quisquis sic agit, omnino illici-
te agit, ac proinde absq. culpa sua nequit.

XX. Nullus pluribus uti defensio-
nibus prohibetur.

Sensus est, nullus Reus in iudicio con-
ventus pro re vel jure suo quando plures
etiam contrarias exceptiones successive
adhibere prohibetur, ut si una non sit
sufficiens, alia sufficiat. Desumitur
ex alia regula 43. ff. de R. J. ibi nemo ea

his, qui negant se debere, prohibetur etiam
alia defensione uti, nisi lex impediat.

In exemplo, qui hominem a se occisum
negavit, potest de homicidio convictus ad
hanc exceptionem recurrere, quod nimirum
cum moderamine inculpato timore id fecerit.

Magnam certe hoc est beneficium soli
res concessum; actori quippe unam dum-
taxat actionem super eadem re intentare
licet, in qua et ad finem usq. persistere de-
bet. l. 2. §. 1. ff. de reg. J. §. 1. Fallit

tamen haec regula, si una aut altera lege
causum sit, ut plures adhibeantur exceptio-
nes. Unde haec exceptio, nisi lex impediat, ad-
iecta regula juris Civilis huc subaudienda
est. Causum huc

XXI. Quod semel placuit, amplius displicere non potest.
Haec regula locum habet in iudiciis, in juramentis,

77.
in votis, in electionibus maxime vero in
contractibus. Sensus autem ejus est: Quod
alicui scienter, libere, et juste placuit, praesertim
si inde jus tertio sit quaesitum ter-
tio, in ejus detrimentum mutari, vel revo-
cari amplius nequit. Desumitur ex Cl.
Sicut 5. Cod. de oblig. et act. et ex cap.
Nulli 8. de Elect. in 6. Et ratio est, quia
nihil tam aequitati adversum, quam placi-
ta ac promissa in aliorum praesidium non
servare l. j. ff. de pecun. const. Fallit
1. hac regula, ubi utriusque partis consensu
a placito defecatum est, excepto Matrimo-
nio. Fallit 2. in contractibus innomi-
natis, modo adhuc res sit integra, in eis
quippe locus poenitentiae admittitur.
Fallit 3. in sponsalibus, praesertim
si in dissentientes quaedam subsit causa.
XXII. Non debet aliquis alterius
odio progravari.

Sensus proprius est, quod nullus propter delictum
alterius puniri, aut alia gravari de-
beat. Sic ob Mariti culpam, uxor nec in-
quietari, minus bona ejus confiscari possunt.
l. ob maritum C. Ne uxor pro Marito.
Ratio est, quia justitia munus est, suum
cuique tribuere, ergo innocens ferre non
debet, quod nocentem sustinere oportet.
Fallit tamen nonnunquam hac regula.
nam in crimine Laesa Majestatis, tam hu-
mana quam divina filii atiam innocentes
propter delictum Patris puniuntur. 2.
propter ~~incontinentiam~~ vitium incontinentiae.
Parentum arcentur filii ab ordinibus Ecle-
siasticis.

XXIII. Sine culpa, nisi subsit causa, non
est aliquis puniendus.

Hae regula virtualiter duplex est. 1. mo dicit
quod non debeat aliquis puniri sine culpa.

2do. quod possit quis puniri etiam sine culpa, modo subsit causa. Ratio 2a est; quia ubi non est culpa ibi nec esse debet poena; siquidem poena est noxa vindicta C. aliud 131 pr. de verb. signif. Ratio 2di est; quia bonum publicum quod privato praefertur, nonnunquam exigit, ut privato puniatur, aut gravetur, ut patet in exem- ^{7 licet aliquin innocens} plis priori regula adiectis.

XXIV. Quod quis mandato facit iudicis, dolo facere non videtur, cum habeat parere necesse.

Sensus est, quod quicumque ex mandato iudicis, vel cuiuscunque legitimi Superioris sui aliquid facit vel omittit, immunis sit a culpa; rationem reddit regula, cum habeat parere necesse; omnino enim superiori parendum est; cum dicat Apostolus C. 13 ad Romanos, omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Fallit tamen

1. Si iudex, aut Superior praecipiat, quae juri Divino aut etiam humano adversantur; nam iudicis factum juri derogare non potest. C. 1. infra S. 1. ff. de feris.

Fallit 2. Si iudex aliquid mandat, quod ad suum non spectat officium; nam factum a iudice, quod ad officium eius non pertinet, ratum non est. C. factu 170 ff. de R. J.

XXV. Mora sua aulibet nociva est.

Sensus est: Dilatio culpabilis et damnosa dandi, vel solvendi, seu solutionem accipiendi, vel faciendi aliquid ex tempore, quo quis debet, et potest, eidem nociva est, ita ut omnia damna inde secuta reparare debeatur. Ratio est; quia equum non est alterius culpa alium gravari, ex regula XXII.

73
Sed potius poena auctorem suum sequatur,
l. sanimus. C. de poenis. Dixi dilatatio
culpabilis; si enim culpabilis non est, nec
poenalis esse debet; poena enim, ut supra
dicebamus, est noxae vindicta. Fallit igitur
hac regula, quo quis moram suam legi-
time purgaverit, ut patebit ex regula 50
XXVI. Ea, quae fiunt à iudice, si ad eum
non spectant officium, non subsistunt.

Sensus est: omne id, quod iudex aperte
ultra limites potestatis et jurisdictionis si-
bi concessa, vel contra praescripta juris for-
mam facit, invalidum est. Desumitur ex
regula 170 ff. de R. J. Et ratio est, quia
tota vis et officia illorum, quae aguntur
à iudice, fundatur in illius jurisdictione
data, et praescripta; hac igitur deficiente,
caetera corrumpunt, necesse est. Dixi aperte,
nam in dubio de potestate iudicis, va-
lent interim acta eius, ut pote pro quo
stat praesumptio. Fallit hac regula
in spiritualibus, quae potius ex potestate
ordinis, quam jurisdictionis dependunt:
Sic Episcopus Censura Clericum alienum va-
lide ordinat, etiam invito proprio Episcopo.

XXVII. Scienti, et consentienti non
fit injuria neque dolus.

Regula haec intelligenda est copulative,
non disjunctive; ita ut coniunctim quis
sciatur, simulque consentiat, et quidem libe-
re, non vi aut metu coactus; siquidem
nonnunquam scienti fit injuria, sed non
consentienti, quia reclamatur, vel contradi-
cere non audeat. Sensus igitur regulae est:
Nemini fit injuria aut dolus, qui aliquid
sufficienter intelligit, et in illud nulla vi,
nulloque metu coactus consentit. Ratio
est, quia ibi nulla injuria, ubi nulla est juris
violatio; ibi vero nulla est juris violatio, ubi
quis consentiendo juri suo cedit.

20
XXVIII. Quae à jure comuni exorbitant,
nequaquam ad consequentiam sunt
trahenda.

Exorbitare dicuntur, ait hęc Canisius, quae
ab orbita, id est, à via comuni deflectunt,
qualia sunt dispensationes, privilegia,
statuta juri communi contraria, quae in
consequentia, hoc est, ad alias personas,
aut casus non sunt trahenda, vel exten-
denda. Ratio est, quia odia restringi
convenit, juxta reg. 15. supra dilucidata;
sunt autem ea omnia odiosa, quae à jure
communi exorbitant, ut ibi dicebamus; ergo
fallit hæc regula 1. quando agitur de
favore utilitatis publicae. 2. In concessio-
nibus pro favore cultus divini, Religionis,
salutis animarum, aliisque nonnullis casi-
bus.

XXIX. Quod omnes tangit, debet ab
omnibus approbari.

Nota: Alia sunt, quae omnes tangunt, ut
unius universitatis membra sunt, ut
Collegium C, et alia, quae omnes tangunt,
ut singulares persona, et ut singuli sunt.
Et de his duntaxat loquitur præfata re-
gula, cujus sensus est: illud, quod singu-
los ut singulos tangit, ita ab eis omni-
bus approbari debet, ut si vel unus dissen-
siet, tota actio invalida sit; Sic si plures
fundum aliquem in comuni habeant, non
possunt servitutem in eo constitueri, nisi
interveniat unanimis omnium consensus, ita
ut unico dissentiente, constitutio sit nulla.

Ratio est: quia alteri per alterum iniqua
conditio inferri non debet, neque id quod
nostrum est, sine facto nostro ad alium
transferri. C. Non debet, 74. ff. de R. J. l. id, 11 ff. eode.

~~Obiicies~~ Obiicies varios textus, ex cap. 1. de his
quae fiunt à majore parte capituli. Ex l. quod major
19 ff. ad municipale, ubi prævalat, quod à majore
parte statutum fuerit.

81
Q. haec et similia loca intelligenda esse de illis causis, quae non omnes ut singulos, quae singulos, sed omnes ut universos, seu collectivè sumptos, totumque collegium sequuntur, ubi procul dubio quae à majori parte fiunt, valida censentur.

Fallit tamen haec regula in quibusdam casibus in jure expressis; ut videre est C. Majorem ff. de pactis. c. quonia 3. de jure Patronatus, C. Multum 2. C. de comur. reru alien.

XXX. In obscuris minimū est sequendum.

Sensus est, quando in lege, statuto, aut alia dispositione sensus ita obscurus est, ut neque ex natura actus, neque ex antecedente, vel subsequente tenore verborum, neque ex consuetudine loci, nec ex aliis circumstantiis vera Legislatoris, vel alterius disponentis voluntas ac intentio sufficienter appareat, id quod minimum est, hoc est, quod minus gravat, vel obligat, sentire debemus, ita Reiffenst. hic cum aliis. Ratio est, quia jura promissa sunt ad liberandum, quam obligandum, C. Arrianus ff. de O. et A. Extenditur haec regula ad contractus, ad poenas, ad delicta, ad testamenta, ad vota, ad iudicium sententias.

XXXI. Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet.

Sensus est. Qui notitiam de re vel negotio aliquo habet, aut saltem habere debet, necesse non est, ut ex ulterius fiat denuntiatio, quae in notitiam illius rei devenire possit. Et aperta est ratio; quia id frustra fieret. Dixi saltem habere debet; quia Scire et Scire de bono in jure paria reputantur C. quod te, 5. ff. si certu petatur. c. fin. §. si quis de cland. despons. Fallit in multis haec regula, in iis praesertim, ubi per insinuationem non solum notitia, sed alius finis intenditur; ut in casu citationis ad electionem; in casu, quo iudicis quae talis officium imploratur ad cautelam. Sic etiam ad inducendam contumaciam contra reū absentem, non uno sed tribus edictis opus est.

XXXII. Non licet actori, quod reo
licitum non existit.

Hoc regula demonstrat, quod actor in iudicio
non sit melioris conditionis, quam reus, ac proin-
de, quod illi licet, etiam huic licitum esse
debet: et vicissim quod illicitum huic, etiam
illicitum fore illi. Sic post litem contesta-
tam non amplius licet reo revocare procura-
torem, l. post litem contest. 17. ff. de procur.
igitur multo minus id licebit actori. Fun-
damentum datur ex regula 125. ff. de
R. J. ibi: favorabiliores Rei potius quam
actores habentur.

Dices: Accusator potest reum accusare de
crimine publico, reus autem accusatus suum
accusatorem non potest reaccusare. L. neganda.
C. qui accus. non poss. ergo. R. J. id ideo fieri, quia
non relatione criminum, sed innocentia sua
se purgare debet reus l. si quis s. princ. ff. de
public. offic.

XXXIII. Mutare consilium quis non potest
in alterius detrimentum.

Hoc regula concordat cum ea, quod semel
placuit amplius displicere non potest. reg. XXI.
et est utriusque sensus; quod enim hic expressis
verbis caveatur, ne quis in alterius detrimen-
tum mutet consilium seu consensum, hoc idem
in illa subintelligi debet, ut ibi adnotavimus.
Porro a contrario sensu hujus regula bene
infertur, quod si ex mutatione consilii
nullum emergat alteri damnum, aut incomo-
dum, ea impune fieri possit, ut in deposito,
mandato, societate, qua pro arbitrio revo-
cantur, re adhuc integra.

XXXIV. Generi per Speciem derogatur.

Sensus est: Specialis juris dispositio déro-
gat generali, si sibi contraria existant:
quod idem dicitur de minus communi dispositione,
qua pariter magis communi præjudicat. Sumi-

Jur hac regula ex l. in toto Jure 8. ff. de R. et
 Ratio est, quia potestate Principis est, necessi-
 tate publicâ sic exigente, legem à se, vel suis
 antecessoribus latâ limitare, quod facit per
 speciale mandatum. Fallit tamen in pri-
 vilegiis, arg. c. cum ordinē de Rescript; quâ
 in aliis, ubi per genus iam est acquisitū, jus
 tertio; quia tunc speciale non prejudicat ge-
 nerali, nisi de eo fiat expressa mentio, et
 derogatio, arg. c. super eo 15. de offic. Delegat.
 XXXV. Plus semper continet in se
 quod minus est minus.

Sensus est: quantitas major sive in summa
et numero, sive in pondere et mensura sem-
per in se continet quantitatem minorem: et
quodlibet totum continet in se partem. Ratio
 hujus regula magis ex lumine natura quâ
 ex Jure innotescit. Regula hac locum ha-
 bet et in ultimis voluntatibus: Sic si quis in-
 tendens alicui legare quartam bonorum partem,
 ex errore scripsit dimidiam, ratio non debet
 propterea invalidum censeri legatum, sed de-
 betur Legatario quarta pars, ut pole. quod di-
 midia, quâ plus importat, infit, l. qui quartam
 15 ff. de Legatis. II. In contractibus: Sic si
 alicui stipulanti viginti, alter decem respondeat,
 non inutilis reputari debet stipulatio, sed sic sti-
 pulans obligabitur ad decem, l. 1. §. 4. ff. de verb.
 oblig. III. In judiciis. Unde absolutus à petitione
 totius absolutus etiam videtur à quavis parte illius.

Porro exempla, quæ huic regule videntur contra-
 ria non loquuntur de plus et minus in quantitate
 vel toto, circa quod hæc regule solum in-
 telligenda est: vel aliter se habent vi forme
 mandati, quod certū quid prescribens, accuratè ser-
 vandum est: vel adest specialis juris dispositio.
 XXXVI. Pro possessore habetur, qui dolo dedit
 possidere.

Sensus est: Qui rem alienâ bonâ vel malâ fide
 possidet, eam, ab alio vindicandam advertens, illâ

84

dolo malo, aut lata culpa possidere desit, eandem
v. g. consumendo, vel distrahendo, pro possessore,
fictione juris, adhuc in sui damnum habetur, et
ut talis pro restitutione, vel estimatione rei con-
veniri potest. Refferantur cum aliis. Desumitur
ex l. qui dolo 131 ff. de R. J. Et ratio est, quia
fraus et dolo alicui patrocinari non debent. C. ex
genere 16. de Rescript. Vnum huius regulae cernere
est in rei vindicatione, in petitione hereditatis,
ac diversis aliis actionibus.

XXXVII. Utile per inutile non debet vitari.

Sensus est: Quidquid de jure validum est, valo-
rem suum non amittit per hoc, quod aliquid ineptum,
vel prohibitum ei annexum est. Ratio est, quia
actus potius valere debet, quantum potest, quam
perire, l. quoties 13. ff. de ~~est~~ rebus dubiis
Hac regula fallit 1. Si utile et inutile a se in-
vicem separari nequeant, quo enim separationem
non admittunt, in totum vitiantur, arg. l. 1. §. 17.
ff. de aqua quotid. et aestiv. Fallit 2. Si contra
substantiali formam utilis, inutile admittatur:
ut in Electione Episcopi, ubi ad eam Laici admittun-
tur. C. Messana 93. de Elect. Fallit 3. et quin-
dem universaliter, ubi Specialis ratio, vel casus
specialiter in jure excipitur.

XXXVIII. Ex eo quis non debet fructum consequi
quod nusus extitit impugnare.

Sensus est: Qui aliquid in iudicio semel repro-
bavit, aut impugnavit, pro suo fructu, et commo-
do approbare, aut adducere amplius nequit. Sic
qui quamdam sanctionem Apostolicam, aut instru-
mentum publicum, vel testimonium minus au-
thenticum aspernit, et ita impugnavit, ea
postmodum nequit in sui favorem allegare.
Sic etiam si quis testamentum tanquam falsum
impugnat, vel contractum tanquam invalidum
impugnat, nil inde emolumenti amplius con-
sequi poterit. Ratio regulae est, quia is, qui
impugnat rem aliquam videtur renuntiare suo
beneficio, quod ex ea re consequetur: et aliunde

85
nimis turpe est, ad hoc redire, cui semel re-
nuntiandum existimavit C. cum olim de cenfi-
bus. et l. si quis jurandū C. de rebus creditis.

Fallit hac regula, ubi quis ante sententiam
desistit ab impugnatione; ad quod jura poeni-
denti, et desistenti ignoscant, C. alia §. C. de his
quibus ut indig.

XXXIX. Cum quid prohibetur prohibentur omnia,
qua sequuntur ex illo.

Sensus est: Quando aliquid velut illicitum, vel
ut invalidum prohibetur, similiter ut illicita
vel ut invalida censeri debent ea, qua ex illo
dependant. Desumitur ex regula 42. h. §. ac-
cessorium naturā sequi congruit principalis. Cui
concordat sumarium c. translato 3. de constit.
ibi quod de uno conexorum statuitur, ad alia
conexum extenditur. In exemplo. V. Quia
prohibitum est in quadragesima comedere
carnes, prohibita etiā censentur omnia, qua
ex sementina trahunt originem carnis, hoc vi-
delicet ova, caseus c. deniq. §. dist. 4. Intelli-
ge, nisi alicubi praescripta vigeat consuetudo.
Item, Quia alienatio bonorum Ecclesiasticorum
non servata debita solemnitate non solum
illicita, sed invalida est, ita pariter non solum
illicita, sed etiā invalida erit quavis donatio
aut venditio eorum. Rationem assignat Bal-
dus ad l. quamvis C. de fideicom. quia ille, qui
intendit principium, intendit et finem.

XL. Pluralis locutio duorum numero
est contenta.

Sensus est: quaecumq. in lege, instrumentis, vel
quacumq. alia dispositione terminus pluralis pro
plures, plura & ponitur; requiritur, sufficitq. nu-
merus dualis, seu duorum. Desumitur ex l.
ubi numerus 12. ff. de testibus. Sic ubi ad
valorem actus plures testes indistincte requi-
runtur, sufficiunt duo. Fallit tamen hac
regula in iis, in quibus certus numerus v. g. tes-
tium ex speciali juris dispositione desidera-
tur, ut in testamentis, Codicillis, donationibus

86
mortis causa alijsq; nonnullis casibus, de quibus
glosa hic.

XL. Imputari non debet ei, per quem non stat si non
faciat, quod per eum fuerat faciendum.

Sensus est: Nec poenam, nec damnus sentire de-
bet, qui ob legitimum impedimentum non facit,
quod alias facere deberet. Ratio est, quia sine
culpa nemo puniri, aut jure suo exui debet arg.
c. sine culpa 23. h. t.

Porro inter legitima
impedimenta recensentur sequentia: gravis
morbus, captivitas, aeris infectio, inundatio,
aut alia graviora pericula viarum, bellum, violen-
ta detentio, causa reipublica, mors parentum &c.

Hinc Clericus morbo correptus beneficii sui
fructus percipere non desinit; quia per eum
non stat, quod minus Ecclesiae deficiat.

Similiter si quis a sententia appellans, intra
annum eam non prosecutur, appellatio tamen
in prejudicium illius non censetur deserta, si
probet, justa se ratione praepeditum fuisse.

Fallit haec regula, quando quis sua culpa,
vel potius studio et dolo hujusmodi contra-
hit impedimentum; cum regulariter loquendo
quis teneatur de casu, qui sequitur culpam
Can. Iape 50. dist. 50. Neg, excusari meretur,
qui sibi culpam iniecit, l. si fidejussor, y. §. 2.
in fin. ff. qui satisd.

XLII. Accessorium naturam sequi
congruit principalis.

Principale appellamus, quod in re praecipuum
est, et quasi causa illius, quod accedit, Canis. hic.

Sensus itaq; regula est, quod tanta sit dependentia
accessorii a principali, ut hocposito, vel infirma-
to, sitidem illud ponatur, vel infirmetur.

Fundamentum est, quia connexorum eadem
est ratio ex c. translato 3. de constitut.

In exemplis: A. quando alicui delegatur causa,
delegata quoque censetur citatio, examinatio tes-
tium, contumacia declaratio B. eo quod haec sint
accessoria causa c. praeterea 5. de offic. deleg.

2. qui vendit praedium, cui inest aqua ductus, vendere etiam censetur, jus aquae ac fistulae, per quam aqua transit. 3. Si matrimonium non subsistit, nec dos nec donatio propter nuptias intelliguntur. Fallit tamen haec regula, quando in principali et accessorio non eadem, sed diversa reperitur ratio; aut quando jura in specie aliter disponunt.

XLIII. Qui tacet, consentire videtur.
 Sensus est: qui tacet in favorabilibus consentire videtur: qui vero in odiosis tacet tunc solim consentire videtur, quando facile contradicere potest, et non contradicit. Prima pars est certa. Secunda vero ex eo elucet, quia dum ^{quis} praesens scit rem fieri, et tacet, sua taciturnitate facit quod de jure merito praesumatur idem sentire. Dixi quando facile contradicere potest; unde fallit haec regula in superioribus qui tacent, et non contradicunt; dum praevident ex huiusmodi contradictione majora obventura mala. Fallit etiam, quando ad formam et substantiam actus consensus verbis vel signis expressa de jure requiritur, quemadmodum requiritur ad valorem matrimonii, ~~et ad susceptionem baptismi~~ ^{et ad susceptionem} in adultis C.

~~non videtur verum: v. G. in casu quo propter filios tacentibus. Videatur Cap. unicus §. fin. de Respon. Impub. in 6. Sanchez. Diss. 23...~~

XLIV. Is qui tacet, non fatetur, sed nec utique negare videtur.

Prior regula agit de consensu tacito, et extra interrogationem locum habet; haec vero de negatione confessione et negatione, et non nisi in casu interrogationis procedit; unde sensus illius est: qui ad interrogationem alterius tacet, regulariter nec fatetur, nec negare praesumitur: sic si quis extra iudicium, vel etiam in iudicio a non iudice interrogatus, an hunc vel illum percussisset, taceat, non ideo pro consentiente, vel pro inficiente habendus est. Ratio clara est; quia talis respondere non tenetur. Dixi extra iudicium, vel in iudicio a non iudice, unde si quis in iudicio

88
Iuris à iudice legitime interrogatus taceat,
pro confesso, aut inficiante habetur. l. de actu
te ff. de iur. interrog. in jur. facian.

XLV. Is, qui in jus succedit

XLV. Inspicimus in obscuris, quod est
verisimilius, vel quod plerumque
fieri consuevit.

Sensus est, quando non constat de intentio-
ne contrahentium, vel statuentium, omnibus
consideratis tenendum est, quod magis veritati
conspicuum est, aut quod ordinaria fieri
solet. Ratio 1. partis est, quia ubiq;
tenenda est veritas, igitur ubi ea manifeste
haberi nequit, saltem amplius tenendum est, quod ma-
gis ad veritatem accedit, seu ei magis confor-
me est. Ratio 2. partis fundatur in l.
superior 27. ff. de q. f. ibi: Si non appareat,
quid actum est, aut confagnens, ut id sequa-
mus, quod in regione, in qua actum est,
frequentatur. Hoc regula potissimum in
contractibus locum habet.

XLVI. Is, qui succedit in jus alterius, eo jure,
quod illi, ubi debet.

Sensus est, Qui in jus, dominium, ve alterius
succedit, eodem jure, quod illi alter habuit,
active et passive uti potest, et debet, active qui-
dem, quia omne jus agendi, quod alter habuit,
sortitur, passive vero, quia quod alium impe-
ditur contra eum, cui successit, compatitur et
modo contra ipsum, tanquam eius successorem.
Regula haec fundamentum habet in l. qui in
ius 177. ff. de B. f. Porro in jus succedere
dicitur heres, bonorum possessor, item fideius quod
bona fidei illata. In dominium vero, puta, rerum
singularium, donataris, Legataris, emptor et

895
similes. Conis. hic. Fallit autem haec re-
gula in merè personalibus, id est, quae personae
defuncti colerebant, ut sunt privilegia persona-
lia, aut ea, quae propter ipsius industriam, mentem
competebant, aut ipsius demerita debebantur;
haec enim cum persona expirant reg. 7. de R. J. in b.

**XLVII. Presumitur ignorantia ubi
Scientia non probatur.**

Sensus est: tamdiu quis presumitur habere
ignorantiam facti alieni, quamdiu non probatur
illius habuisse scientiam. Dixi facti; quia
eorum, quae juris sunt, non ignorantia sed sci-
entia presumitur ex reg. 13. h. f. Dixi alieni,
quia propria facta ignorare nemo prudenter
presumitur, uti observat Barboza in reg. 13. mo-
do citata, n. 20. Ratio regulae est; quia cum
facta aliena per innumera sint, etiam expertissi-
mos facile latent. ut dicitur l. 2. f. de fur.
et fact. ignor. fallit 1.º in ijs, quae
publica et notoria sunt. 2.º in ijs, quae
quis ex officio scire tenetur, c. fm. de
Constit. in 6.

**XLVIII. Locupletari non
debet aliquis cum alterius
injuria vel jactura.**

Regula haec est clara, dummodò
particula vel sumatur conjunctivè, non
disjunctivè: ut sit Sensus: Locuple-
tari Nemo debet cum alterius injuria
et jactura. Nam etiam Regula 208
f. de R. J. ex qua haec desumpta est,
exprimit Sensem Copulativum, ibi:

90
Jura naturali aequum est, Neminem tuum
alterius detrimento et injuria fieri locum
pletiorum. Et quod alioquin quia
Jura Lucra in bello justo et portata rem
navi non possent, abq. munera comoda
ex varijs contractibus cum alterius de-
trimento justè acquisita non vacarent
à culpa, quod dicere absurdum videt.

Quod autem particula vel non
raro copulativa in Jura sumi debeat,
manifestum fit ex L. cum quidam 4. §.
melius itaq. C. de Verbor. et res. Signif.

Dixi Nemo. Nam hac Regula
se extendit ad omnes etiam alias Privi-
legiatis Personas aut communitates ut
sunt pupilli, Ecclesie, Monasteria, Res
publica &c.

XLII. In penis benignior est
Interpretatio facienda.

Sensus est: quando in Legge vel alia
Dispositione Verba circa penas sunt
ambigua, in mitiorem partem declinan-
dum est. Fundamentum est; quia
odia restringi et favores convenit am-
pliare. Reg. 15. de R. l. in 6. Sic: Si
ambiguum sit, an Verba leges penam per-
petuam, aut temporalem imponant, a spu-
menda est temporalis & ex litteris ij. de Constil.
Fallit in nonnullis casibus, ac nominatim
in Excommunicatione. Hæc enim absolute
lata non de minori, sed de Majori intelligenda
est. c. si quis 5. q. de Sentent. Excom.
Ratio est, quia hæc magis expedit ad conti-

tinendos fideles in officio suo.
L. Actus legitimi conditionem
non recipiunt neque diem.

Actum legitimum vocamus inquit Canisius
hic, qui vel a lege introductus est, ut heredi-
tatis institutio, adoptio, emancipatio
et similia; vel a lege certam formam re-
cepit, veluti stipulatio; vel denique a lege
approbatus est, ut Emptio, locatio alij
Contractus.

Caeterum ut advertitur
D.D. simpliciter de omnibus actibus legiti-
mis hac Regula accipienda est; siquidem
maxima eorum pars conditionem et diem
patiuntur, sed solum de ijs, quorum na-
tura abq; institutioni repugnat dici,
seu temporis futuri vel conditionis de
futuro contingenti adjectio. Unde

Sensus Regulae est: Actus legitimi illi,
quorum valor in futurum contingens
eventum ex ipsa natura actus vel iuris
dispositione suspendi nequit, in totum
vitiantur adjectione conditionis de futuro
contingenti, aut dici, seu temporis futuri.

Regula haec desumpta est ex L.
actus 77. ff. de R. J. ibi: Actus legitimi
qui non recipiunt diem, vel conditionem
veluti emancipatio, acceptilatio, heredi-
tatis institutio, servi optio, datio Tu-
toris, in totum vitiantur per temporis vel
conditionis adjectionem. Quis, qui addi pot-
est adoptio, sententia Judicis, postu-
latio, electio &c. Hinc electio V. S. Titij
in Abbate nulla est, si facta est sub hac
conditione |: si morbo, quo singulis annis

92
corripitur, infra annum non afficiatur.

LI. Semel Deo dicatum non est ad usus humanos ulterius transferendum.

Sensus est: Res quae vel per consecrationem, vel per Benedictionem Sacramentalem vel facta sunt, valuti Ecclesiae, Altaria, Cimiteria, Calices, paramenta Ecclesiastica, etiam Monasteria, Hospitalia, aliag, loca pia auctoritate Papali, vel Episcopali ad usum Divinum, causa sua principaliter ordinata, ad saecularium seu Laicorum profanos usus transferenda, et adhibenda amplius non sunt.

Arifanctus hic.
Fundamentum Regula est ipsa Reverentia, quae cultui Divino, et rebus sacris debetur. Sic igitur, Casula vetusta, aut fragmanta eius ad usus profanos adhiberi nequeunt (Can. Vestimenta 22. de Consecrat. Dist. 1). Sic etiam ligna V. S. Ecclesiae dicata non possunt ad usum profanum applicari (Can. ligna 34. ead. Dist.).

Fallit tamen haec Regula in rebus animatis, quae dum se consecrari V. S. participant in vita Divino, eidem restitui debent. Can. ex antiquis 9. et Can. frequens 10. Dist. 54.

LII. Non praestat impedimentum, quod de Jure non sortitur effectum.

Sensus est: Quidquid de Jure nullum est, minima impedit, quin alius actus va

libere et licite fieri possit. Sic sponsalia cum minore Septennio contracta ab eo adeo invalida, non praestant impedimentum publicae honestatis, sicq; non impediunt, quo minus quavis pars contrahentium cum consanguinea alterius sponsalia ac matrimonium valide ac licite contrahere queat.

Fundamentum Similiter ex Reg. 64. de R. J. in 6. ibi: quae contra fuis fuerint debent utiq; pro infectis haberi.

Fallit in ijs casibus haec Regula, in quibus sola voluntas sufficit ad producendum effectum, veluti in Legato; hoc siquid alicui rite factum, censetur tacite revocatum, si idem postea aliter legat Testator, etiamsi posterior Legatarius huiusmodi legat. Sed in capax, consequenter respectu illius Legati invalidum sit. L. plane 34. pr. ff. de Legat. j.

LIII. Cui licet quod est plus licet utiq; quod est minus.

Licet haec Regula lumina naturae nota videatur, nihilominus non in omnibus procedit, sed solum in ijs locum habet, ubi utrumq; tam majus quam minus e jusdem sunt ordinis, ac utrumq; in eadem paritatis ratione versantur. arg. l. Solemus 6j. ff. de Jur. dicij, et c. j. de Torment.

Sensus proinde est: Cui licet quod magis est, licet etiam quod est minus, modo utrumq; sit ejusdem ordinis, eademq; in eis reparabitur Ratio. Sic si alicui licet testamentum facere, etiam mortis causa donare licebit; quia hoc minus est, arg. l. tam is 25. ff. de mortis caus. donat. Itē si alicui

Monasterio ratione Parochia in opposita indistinctim et
in istis decimas accipere licet, licebit ac integre vel
eodem modo etiam de liberalibus capere, cum unione plenissima
hac respectu illarum quid minus sub C. ex
parte 27. de Decimis. 197.

Porro ex ista affirmativa Regula nas-
citur alia Negativa: Nempse, cui non
licet quod minus est, etiam quod majus
est non licet. Sic, si non licet retrahere,
neg. licet addere.

Fallit 1. quando forma mandati
aliud requirit; hac enim semper est ob-
servanda.

Fallit 2. quando minus ex Lege
prohibetur, et conceditur majus.

LIV. Qui prior est tempore potior est Jure.

Hac Regula Solam procedit in iis
quibus utriusque contractus prorsus par
est causa. Unde

Secus est: Inter contractus, quorum
par est causa, illa preferitur, qui prius
vel antiquius jus habet. Sic: cui
collatio beneficii prior facta est, postari-
ori preferitur, qui in Collegium ante
alium receptus est, etiam ante ipsum
concordat, promeritior. Cuius prius
oppignorata est, prior etiam erit in debi-
to consequendo. Ratio Regulae est,
quod jus acquisitum alteri invito aufer-
ri non possit.

Fallit hac Regula Specialiter in
Privilegijs, ad quod non ex tempore aut
maribus sed ex causa. l. privilegia 32.
f. de Rebus auctorit. Jus. possidend.

Hinc annotat Glosa ibidem, Privilegiatus
preferatur non Privilegiato in solvendo, ac
repetendo, licet tempora sit posterior.

LV. Qui sentit onus, sentire debet
commodum et econtra.

Sensus huius Regulae ista est: qui sentit
onus alicujus rei, sentire etiam debet com-
modum eidem rei annexum, et vicissim, qui
sentit commodum ipsius, sentire etiam debet
onus eidem annexa. Desumpta est

haec Regula ex L. Secundum naturam
jo. f. de R. J. et L. un. d. 4. ad fm. c.
de caducis tollend. Sic: qui Para-

chus laboras in administrandis sacramentis
aut alijs Divinis paragendis sustinere de-
bet, congruum est, ut etiam inde competentes
fructus percipiat. Et vicissim: quia
Parochus fructus Beneficij percipit, opor-
tet, ut et Parochialia munia obeat, alijs
obsequia divina praestet.

Corro ex hac affirmativa Regula alia
Negativa consurgit: Nempe, qui non sen-
tit onus, nec sentire debet lucrum: et e-
contra, qui non sentit commodum, seu lucrum
nec sentire debet onus. Hinc juxta

Glossam communiter receptam in Car.
omnis q. de Consec. d. j. recte docatur,
Parochum, cui Decimae, alijsq. proventus
subtrahuntur, non teneri ad onera Para-
chialia.

Fallit 1. haec Regula, ut commu-
ter advertuntur in ijs, in quibus onera et
commoda non sunt connexa, sed disparata.

Fallit 2. Quando ex propria insti-
tutione et natura rei, vel ex iuris

7 hinc non consequitur
Peregrini gaudent privile-
giis locorum, ubi hospitan-
tur; ergo etiam legibus
eorundem subiacere debent;
nam alia est causa privi-
legiorum, et alia Legum.

Dispositione alicui officio est annexum onus
sine composito, ut filii in mandato l. j. §. 4. ff.
mandatis in tutela fratrum pro sorore l. j.
in fine ff. de legitimis Tutor.

LVI. In re communi potior est
conditio prohibentis.

Sensus Regulae est: Si res indivisa ad
plures vel singulos pertinet, non potest
alienari, destrui, vel mutari. Si vel
unus differat, est contradictoria.

Sic, si plures praedictum in communi habent,
aut, quod alienari intendunt, uno tamen
vultente, huic potius acquiescere o-
portet. arg. l. Sabina 2. §. ff. de commu-
ni dividendo. Ratio est: quia iniquum
est, aliam factis quaequam laedi, aut
ius suum diminui l. non debet alteri
ff. de Reg. J.

Dixi plures vel singulos; nam si
res ad plures vel collectivè sumptos,
seu Collegium constituentes spectat,
tunc major pars, etiam si ceteri contra-
dicant, prevalere debet, ut jam adno-
tavi supra ad Reg. 29.

Fallit 1. haec Regula, quando
V. G. ex mutatione rei socii prohibentis
nullum imminet damnum; prodesse enim
sibi unusquisque, dum alij non nocet, non
prohibetur, nec quaequam hoc nomine
prohiberi l. j. §. 11. ff. de aqua et plu-
via arid.

Fallit 2. Si socius ubi res
communi ad destinationem usum, veluti
si in communis sepulchro, frustra enim inferatur;

tunc ab altero prohibetur.

Hic advertit, receptum esse à Juris, quod
cuius alterum invitum pertrahere possit ad
divisionem pro evitandis discordiis, quas
communis excitare solet. L. cum Patet
d. 20. ff. de Legat. 2.

LVII. Contra eum qui legem
dicere potuit apertius, est inter-
pretatio facienda.

Nomine Legis hinc intelligitur Conditione
pacta, quae v. g. Contractibus apponi solent
ut communiter advertunt DD. Unde Re-
gula Sensus est: Qui in certis actibus
praesertim Contractibus, Conditiones atque
pacta ad alterum obligandum per Verba
ambigua adiecit, pati debet, quod in ipsius
praejudicium interpretatio fiat.

Ratio est: quia in eius potestate fuit
ut Legem apertius diceret, sibi proinde
in culpam imputet, quod Verbis obscuris
usus sit.

Glossa ponit hoc Exemplum ad C. in praesen-
tia de probat. Qui suam professionem
impugnans dicit, se tempore professionis
fuisse minorem, contra ipsum interpretatio
fit, quod fuerit minor 25. et non minor 14.
annis, atque adeo professio extiterit valida
cum enim potuisset clarius dicere, affe-
rans se impuberem fuisse, et non dixit
merito contra se interpretationem pati
debet.

Fallit j. haec Regula, quando ali-
de certo et verosimilis de mente eius
qui obscuris usus est Verbis, constat, juxta
Reg. 45. de R. J. h. t. Inspicimus in ob-
scuris, quod verosimilius est.

Falib 2. in testamentis et ultimis Vo-
luntatibus; has enim interpretari Testato-
ris est, quoadiu vivit. L. Haredes palam
21. d. i. f. qui testan. facere post morte autem
Testatoris, Si circa res legatas dubium
remaneat, electio ordinariè peras hoi-
videm ad. L. Siquis 32. d. i. f. de
Legali. i.

LVIII. Non est obligatorium contra
bonos mores præstitum juramen-
tum.

Sensus est: qui iuratur aliquid facere,
aut omittare quod peccatum in se continet,
nec prout licitè observari potest, iura-
mentum servare minime tenetur, aut
debetur.

Ratio est; quia sicut
iuramentum toties servandum est, quo-
ties non vergit in aeterna salutis dis-
pendium c. cum contingat. 28. de
iurap. d. fin. Sic e contra, ubi periculum
in aeterna salutis dispendium servandum
non est.

Præterea iuramentum
non est vinculum iniquitatis car. 22. caus.
22. q. 4. Neg. dicas: Usuras
illicitas esse, et tamen si quis eas solvere
iuraverit, iuramento stare tenetur.
c. debitoras C. de iuraj. nam de usu-
ras non ex parte dantis, sed solum
ex exigentis illicitas esse.

LIX. Dolo facit, qui petit quod
restituere oportet eundem.

Sensus est: qui rem aliquam ad se
non pertinentem ab altero petit, quam
eidem exigentis iustitia statim resti-

29^r
tuare taretur, animo fraudandi facisse praesumitur. Sic, qui uouas a debitore patitur, ex dolo agere praesumitur, quia eas eidem statim restituere obligatur. C. cum tu. §. et C. tuas. 13. de Usuris.

Ratio Regulae est: quia paria sunt non accipere, vel acceptum retinere non posse. l. fin. ff. de condic. ob causam.

Dixi eadem. Secus enim dicendum, si alteri tertio res restituenda est, unde comodatarius rem sibi comodatam, et postea a fure ablatam, ab eodem iusto petit, ut eam restituat Domino.

Fallit nonnunquam haec Regula, nominatim in Casu restitutionis Spoliatorum, ubi namque Spoliatus rem sibi ablatam de fure petere potest, quia tamen si in mala fide versetur, statim restituere tenetur.

LX. Non est in mora, qui potest exceptione legitimam se tueri.

Nota. Secundum fura per moram intelligitur culpabilis, damnosa ac nociva dilatio faciendi aliquid eo tempore, quo quis debet. Unde

Sensus Regulae est: dilatio culpabilis si imputari non debet, nec proinde poenas incurrit, qui probare potest, quod ex justa causa non praestiterit, quod erit praestandum, aut non soluerit, quod erit solvendum.

Ratio Regulae est: quia ubi iusta ac legitima exceptio vel excusatio adest, culpa abest, ubi autem culpa

100
abest, ibi mora dicitur culpabilis esse requirit.
In exemplo: Caricus dicitur requirit in mora,
non solvendo partem Decimarum quartam,
si tueri se possit exceptione prescripti-
onis. C. de quarta. 4. de prescript.

LXI. Quod ob gratiam alicuius
conceditur, non est in ejus dis-
pendium retorquendum.

Sensus est: quod alicui conceditur
tanquam favor et gratia, non est tra-
hendum ad ejus incommodum et prejudicium.

Ratio est: quia, si id, quod in gratia
concessum est, in dispendium traheretur,
jam non esset gratia, sed onus.

Sic igitur privilegium Civitatis Clericis
et Studiosis concessum, non includit onera;
quia alias non in commodum, sed in damnum
caderet.

Sic etiam professores, qui alias à ple-
bana familia ortum ducunt, licet 20. an-
nis docendo, nobilitate decorentur L.
un. C. de Profess. qui in Urbe, minima
tamen amittunt favores, quibus ut ple-
bei poterant, non nobilitatis honore
eis obsit.

Falitur haec Regula, quando Prin-
ceps ad instantiam tantum petentis,
non autem motu proprio aliquid con-
cessit: Exemplum habetur in C.
Graventian. 2. de mutuis petit.

LXII. Nullus ex consilio, dum
modo fraudulentum non fuerit,
obligatur.

Sensus est: qui bonam fidem alteri

107
datur consilium, minimè tenetur ad rasar
cienda damna, quae inde forsitan proveni
unt. Ratio est: quia ex opere
Charitatis, quale est consilium bonae fide
datum, nullus damnum referre debet,
alioquin nemo amplius esset, qui afflictis
consilio succurrere vellet.

Dixi bonae fide datum; Nam si quis
mala fide procedat, extra controversiam
est, consilium ejus malitiosum parare
obligationem ad reparanda damna etiam
tertio inde secuta. patet ex ipsis
Regula Verbis, dummodo fraudulentum
non sit. Ergo à sensu contrario: quod
est fortissimum in Jure argumentum:
si fraudulentum est, parit obligationem.

Fallit haec Regula in ijs, qui ex
officio consilium dare tenentur, ut Surd.
v. S. Apesporas. Medici, Advocati &c.
quia isti ex quasi contractu, adeoque
ex justitia tenentur eam comparare
Scientiam, quae officio suo bene fungi
possunt. Hinc si ex imperitia damnosum
dant consilium, hoc ipso culpam latam
committunt, ex qua oriri obligationem
indubitatum est. arg. l. j. v. j. f. l. i. m. a.
507.

LXIII. Exceptionem abiciens,
non videtur de intentione Ad
versarij confiteri.

Sensus est: quando Actor in judicio à
Reo aliquid petit, hic verò nec expressè
negat, nec confitetur factum, in quo pe

105
petitio Actoris fundatur, sed solum contra
hujusmodi petitionem accipit, tunc
sensus non est, intentionem Actoris, id est
factum, cui in nihiliter petitio Actoris,
confiteri.

Sic, si Cajus Actor dicat: mutuos
dedi mille floranos Tibio, quos ut mihi
solvas, peto; iste vero non expressè ne-
get, nec fateatur hoc factum, sed contra
sic accipiat: quamvis mihi mutuos
mille floranos dedisses, tibi tamen jam
nil habeo, quia proculdubio jam pridem
solvi: in tali Casu non censetur Tibius
fateri intentionem Caj.

Ratio Regula est: quia Exceptio
non alia intentione Actoris à Reo objici-
tur, quam ut excludat ipsius intentionem;
ergo non fundare, aut fateri requirit;
actus enim nostri non operantur ultra
nostram intentionem.

Ceterum Doctores communitè huc pro
praxi suadent, Exceptionem puram nun-
quam ponendam esse, sed vel factum
absolute negandum, si Verisimile sit id
ab Actore, sufficienter probari non posse,
vel sub conditione apponendam excep-
tionem, dicendo V. G. Nego datum mihi
fuisse mutuum, et si,posito, non concess-
so, datum esset, jam pridem solvi, tunc
enim adhuc remanet onus probandi, datum
mutuum peres Actoris, et ego non pro-
bante, reus absolvitur. arg. C. cum
venereabilis. C. de Except.

103
LXIV. Quae contra Jus. fiunt, de-
bent utiq; pro infectis haberi.

Sensus est: quidquid fit contra Legem, quae
actum irritat, vel illius formam Substantia-
lem praescribit, invalidum est, desumit
ex C. non dubium s. C. de Legibz. Dixi
quae actum irritat. Nam quae fiunt contra
legem solummodo actum prohibentem, nisi
haec formam actus praescribat, valida esse
manifestum est ex C. ad Apostolicam. 16. de
Regular. ibi: multae fieri prohibentur,
quae si facta fuerint, obtinent roborem firmi-
tatem.

Notanter dixi nisi haec formam actus praescribat. haec enim ubi a Lege praescribitur
et non servatur, actum pro infecto ac nullum
haberi debet. arg. C. cum dilecta 22. de
rescript. ubi enim deficit essentiale requi-
situm, quale est ipsa forma Substantialis
deficit et ipsa res. Sic Electiones, in quibus
forma ab Ecclesia praescripta non servatur,
pro infectis habentur. C. quia propter 4. de
Elect.

LXV. In pari delicto, vel Causa
potior est Conditio possidentis.

Regula haec duo continet membra.
Primum hunc habet sensum: quando duo
unum idemq; delictum cooperantur, ut
tamen ut unus ex delicto del. et alter
accipiat, melior est conditio accipientis
ac possidentis, quippe qui restituere
amplius non tenetur. Sic si quis furtivi
pecuniam del., ut iniquam fecit del.

tertiam, datum ab eo, postquam ipsam
tubit, amplius repetere nequit.

Sonus 2. Membrum iste est: quando duo
in pari versantur causa absq. datus,
potior est conditio possidentis, ista est
a possessione ceteris paribus dajci non
potest. Sic quando duo tandem rem
emunt, praevalet illa, cui res tradita est.
Ratio utriusq. est, quia Possessor praefer
quod cum altero pari passu ambulat, in
super Titulum certum, scilicet Possess
ionis, habet, quo alter caret; a quibus
promissa est, ut fura si magis favoreant.

Fallit haec Regula quoad mem
brum in Simonia reali, in qua qui
aliquid accipit, datum restituere te
netur, arg. C. de hoc. ij. de Simon.

LXVI. Cum non stat per eum
ad quem pertinet, quo minus
conditio impleatur, haberi debet
perinde, ac si impleta fuisset.

Hac Regula desumpta est, ut adve
tunt DD. ex L. in Jure Civili 101. ff.
de R. J. ibi: In Jure Civili receptu
est: quoties per eum, cuius interest,
conditionem non impleri, fit, quo minus
impleatur, perinde haberi, ac si im
pleta conditio fuisset.

Unde, ut clarior hujus Regula reddatur sep
sus, in ea aliquid suppleri, et sic efferride
bet: cum non stat per eum, in cuius favorem
aliquid sub conditione ordinatum est, sed po

105
tius per eum, cuius interest, ne conditio impleatur, haberi debet perinde ac si implata fuisset. Si Testator legat mihi fundum sub conditione, si decem aureos dadero heredi, et non per me, sed per heredem stat, quo minus recipiantur, conditio pro implata haberi debet. Ratio est: quia Nemo potest ad impossibile obligari Reg. 6. de R. J. in 6.

Dixi cuius interest, ne conditio impleatur. Nam, praesens Regula saltem modo loquitur de casu, quo quis ab implenda conditione sine impositione impeditur ab eo, cuius interest, ne conditio impleatur, puta quia per huius impletionem aliquid amittere cupit; et per hoc distinguitur praesens Regula à Regula 41. quae agit de eo casu, quo quis per alicuius casus eventum vel etiam per tertium impeditur, ne faciat id, quod cum facere oportuisset.

LXVII. Quod alicui suo non licet nomine, nec alieno licebit.

Hae Regula duplicem admittit sensum. 1. quod alicui in propria Persona non licebit, nec per alium, seu per substitutum eide licebit. V. G. non licet mihi innocentem occidere, nec per alium à se substitutum id licebit.

2. Quod quis suo nomine, seu pro seipso licite facere non potest, id neq. alieno nomine, id est, nec pro alio poterit. V. G. sicut quis non potest exercere usuras pro se ipso, seu ad sui utilitatem, ita nec ad utilitatem alterius. Ratio Regulae est: ne quod una via prohibetur, alia via permittatur. C. prohibetur 2. q. 1.

Fallit hac Regula, si ratio prohi-
bitionis ex mea Persona capset in Persona alte-
rius: Sic licet non possim cum mea consan-
guinea contra heres, possum tamen pro
altero, ut Procurator.

LXVIII. Potest quis per alium, quod
potest facere per seipsum.

Sensus est: qui aliquod Negotium, aut
causam per seipsum valide ac licite trac-
tare potest, poterit et per alium ad hoc nego-
cium.

Ratio Regulae est: quia
multae causae saepius impediunt, quo minus
quis per seipsum agere possit; ergo agat
per alium necesse est. arg. l. i. in fin.
de Procurat.

Ubi per alium ad hoc
idoneum, videtur: potestate aliare quali-
tate ab id necessaria praeditum; Hinc
licet Episcopus per se ordinare suos possit,
non tamen poterit per simplicem sacerdotem,
cum is potestate ordinandi careat.

Fallit hac Regula ubi Lex, vel con-
ventio partium proprium factu desiderat.

LXIX. In malis promissis fidem
non expedit observare.

Sensus est: Si quis rem turpem aut alias
peccaminosam alteri promiserit, V. G. homicidium
adulterium, fidem servare licite nequit.

Assumpta est haec Regula ex Can. in ma-
lio. 5. Caus. 22. q. 4. ibi: in malis pro-
missis rescinda fidem; in turpi voto multa
decedendum, quod incaute voristi, ne faci-
as. Cuius redditur haec ratio: impia
enim est promissio, quae sceleris adim-
pletur, ibidem.

Sunt, qui extendunt hanc Regulam

ad malā promissa, cuiusmodi sunt ea, quae quis
ex metu, aut dolo malo alterius ~~promissa~~
alteri promittit, sed ipsi non assentimur, quia illi-
citurum non erit V. G. alteri mutuas dare pecunias
quas ipsi metu compulsus promittit, praesertim
cum talis promissio de iure Valdeat et ex
controv. infra patebit. Non igitur de male
promissis, sed de malis promissis Regula
nostra intelligenda est.

LXX. In alternativis Debitoris est
Electio, et sufficit alterum adimplere.

Alternativa dicitur illa, quae in disjunc-
tione offeruntur per particulam vel, aut
unde

Sensus est: quando in certis dispositionibus
plura disjunctive implenda proponuntur, et
in arbitrio debitoris, id est illius, qui ad im-
plere vel prestare debet, unum ex illis quae
maluam, eligendi vel implendi. Sic, si
quis promittit alicui dare pecuniam, vel
frumentum, in promittente tanquam debito-
ris arbitrio est, utrum pecuniam, vel fru-
mentum dare velit, et si unum ex ijs eligat
satisfacit.

Ratio est: quia sicut ad veritatem copula-
tiva requiritur utrumque esse factum, sic ad
Veritatem disjunctivam sufficit alterutrum
tantum, ex Summario l. Siquis ita § 29.
ff. de Verbor. oblig.

Hae Regula potissimum locum habet in Con-
tractibus, ultimis Voluntatibus, in mandato
Principis ac decreto Iudicis disjunctive
conceptis, in quibus nempe, alterutri
disjunctorum promissa, sufficit

Fallit, quando mens disponantis
ex subjecta materia vel fine ac scopo apparet

alia esse apparet, vel alias absurdum. ^{quis} sequar
tum enim disjunctiva dictio vel in copulatione
et resolvi debet, nec unum sufficit, sed utriusque
impleri debet.

XXI. Qui ad agendum admittitur, est
ad excipiendum multo magis admittendus.

Regula haec dubitatur procedit, cum de eo
idem, et ad idem agitur, ac excipitur, ut ad ver
tit. glosa. Unde

Sensus est: quando alicui de jure competit
actio pro re aliqua acquirenda, eidem
etiam et multo magis competit exceptio
pro eadem retinenda. Sic, quia ei,
qui post legitimam rei praescriptionem
deicitur a possessione, competit actio ad
ipsam rem recuperandam; multo magis
ei competit exceptio pro eadem retinenda
cum eam possidet.

Ratio est: quia, cui licet quod est plus,
licet utique quod est minus. Reg. 53. de
A. F. in 6. plus autem est agere, quam
excipere, cum non raro, cui datur actio
actio, cori adhibetur exceptio. arg. c. cum
inter 5. de except.

Fallit 1. haec regula in casu spoliationis;
nam spoliatus possessione sua, licet male fidei
fuerit possessor, ante omnia restituendus est,
nec promissus spoliatori competit exceptio, et
postea ei competit actio ad vindicandam rem
sua. c. j. et c. in litteris 5. de restit. spoliat.

Fallit 2. in Deposito, quod etiam
absq. exceptione restituendum est, quanquam
postea depositarius, posito quod illius rei
proprius fuerit Dominus, agere possit
contra deponentes. c. fm. v. hanc de
Deposito.

LXXII. Qui facit per alium est
perinde, ac si faciat per se ipsum.

Hac Regula, licet videatur convenire cum
Regula 68. differt tamen ab ea, quia 68va
loquitur de potestate faciendi, Hac vero
de effectu actus; Illa non nisi ad licita se ex-
tendit, Hac etiam de illicitis loquitur, unde
Sensus illius est: quod quis per alium sive
licite, sive illicite facit, eundem sortitur
effectum, ac si per se ipsum fecisset: Sic
qui contrahit cum Berla per Procuratorem
a quo est Maritus, ac si in propria Persona
contraxisset: Sic etiam qui in praesentia
famulo, ut percuteret Cerium, a quo
currit excommunicationem, ac si ipse eum
percutisset. c. mulieres. C. d. fm. de sententia
excom. ubi etiam hac ratio subiungitur
cum is committat verum, cuius auctoritate vel
mandato delictum committi probatur.

Fallit hac Regula, ubi Lex vel alia
dispositio proprium factum requirit, ut patet
adnotavimus ad Reg. 68.

LXXIII. Factum legitime retractari
non debet, licet casus postea eveniat,
a quo non potuit inchoari.

Sensus est: quod legitime ac valide factum
est, valorem non amittit, nec annullari de-
bet, etiam si superveniat casus, qui si prius
existisset, actus factus non fuisset. Sic
Matrimonium legitime contractum, non
dissolvitur propter supervenientem
afinitatem, vel cognationem spirituales
vel furoram alterius Conjugis, quamvis si
hujusmodi obstaculum ante Matrimonium

Substitisset, illud impedivisset.
Ratio est: quia Leges futuris tantum re-
gotijs dant formam, non vero ad facta pra-
terita vocantur L. legis. C. de Legibz.

Fallit haec Regula in nonnullis, in quibz
effectus ejus, quod legitimè factum est, ad
impossibile redigitur; Sic sponsalia legi-
timè facta dissolvuntur per ingressum
Religionis alterius conjugis, eo quod tunc
in eum casum devariant, quo effectum suum
sortiri nequeunt.

7 prorsus

LXXIV. Quod alicui gratiosè con-
ceditur, trahi non debet ab alijs
in exemplum.

Sensus est: Si Princeps alicui ultra vel
contra jus communi specialem exhibeat
favorem, non debent alijs existimare sibi licen-
tiam esse, eodem alicui uti favore.

Ratio est: quia Privilegium Personale
Personam sequitur, et extinguitur cum Persona
Reg. 7. de R. J. in C.

Sic igitur, si

Capra alicui hunc favorem exhibeat, ut
plura beneficia curata habere possit, non
debet ab alijs trahi in consequentiam, ita
ut arbitrentur plurimum hujusmodi bene-
ficiorum possessionem sibi licitam esse.

LXXV. Frustra sibi fidem quis
postulat ab eo servari, cui fidem
à se praestitam servare recusat.

Sensus est: qui non praestat, quod alteri prom-
isit, non potest ab altero pretendere, ut
quod recipere promisit, praestet.

Sic, si quis pro pensione annua alteri
locavit domum suam sub certa pena,
quod eum invitum expellere nolit; potest

197
nihilominus Locatarium impune expellere,
si pensionem Statutam non solvat L. quarto § 4
§. j. f. locati. Ratio Regula est:
quia omni contractui tacita inest hac con-
ditio: si fidam datam alteri servarit. arg. l.
cum proximas. 2 j. c. de pact.

Fallis hac Regula in contractu cum
pupillo sine auctoritate Tutoris incho; hic
enim pro lubitu talam contractum annul-
lare potest, remanente incho apud alterum
obligatione eundem servandi.

**LXXVI. Delictum personarum non
debet in detrimentum Ecclesiae
redundare.**

Nomine personarum hic intelliguntur ij omnes
qui Ecclesiae sive regulari, sive seculari
de servunt, ejusque res aut Jura administrant
vel membra illius existunt, quales sunt
Praelati, privati Clerici, Religiosi, Offi-
ciales sive Regulares, sive Seculares,
papa granarij, aconomi, procuratores.
Si igitur hujusmodi Persona delictum com-
mittunt, non debet in detrimentum Ecclesiae
redundare, id est: Ecclesiae non debet ex
inde aliquod incommodum subire, nec
tanctur damnum illatum resarcire;
Et iste est Sensus hujus Regulae.

Hinc fit quod Ipse Praelatus Ecclesiae
rem non solum ab aconomis, sed etiam a
semetipso male alienatam, nomine Ec-
clesiae repetere possit etiam allegando
propriam turpitudinem.

Ratio Regula est: quia Ecclesia
gaudet Jure minoris c. j. de integ. restit.
minor autem ex alieno etiam Tutoris

delicto non tenetur; arg. l. parum. f. de tabu-
is exhibend.

Fallit hac Regula in delictis omissio-
nis. Bencivius qui rem Ecclesiae omittit re-
petere, eam per prescriptionem alterius
amittere potest. arg. can. placuit. 15. caus.
6. q. 3.

Fallit 2°. in fidei dicto c. cum dilectus
de Religiosis domibus. ubi propter de-
lictum Praelati Monasterium interdicto sub-
iicitur.

Fallit 3°. ut Vivianus hic docet,
quando Praelatus delinquit cum consensu
Capituli, quia Praelatus cum Capitulo totam
representat Ecclesiam. hinc si illa de-
linquit, tota Ecclesia deliquisse censet.
quod tamen hic negat Zannergium alijs.

LXXVII. Rationi congruit, ut suc-
cedat in onere, qui substituitur in ho-
nore

Sensus est: aequum esse, ut qui alteri in
munere honorifico succedit, et etiam suc-
cedat in obligationibus huiusmodi muneris
annexis.

Sic Praelatus, qui
succedit in honore suo Antecessori, succedat
etiam in onere debitorum solvendorum
pro Ecclesia utilitate contractorum.

Fundamentum huius Regulae est; ipsa
aequitas naturalis, quod et ipsa regula exprimit
his verbis rationi congruit, et aliunde
qui tenet commodum, sentire debet onus
ut ait regula 55. de R. J. in C. ad qua ista
bene reduci potest.

LXXVIII. In argumentum trahi
naqueunt, quae propter necessitatem
aliquando sunt concessa.

Sensus est: quod alicui ob gravem necessitatem concessum est, non debet ab alijs trahi in consequentiam, ita ut existiment id etiam sibi concessum esse? *Formamus casum pro*
Exemplo: cum sic olim ob inopiam. sacerdotum secularium beneficia secularia Religiosis collata sunt; modo autem nullus est secularium sacerdotum defectus, quaeritur, an adhuc Religiosis beneficia secularia conferri possint? Respondetur quod non, quia illud ex necessitate fuit ordinatum, ideo non debet trahi ad consequentiam. c. j. dist. 5^a.

Ratio regula est: quia si casus, qui necesse est necessitatis, ab alijs postmodum trahi possent ad consequentiam, plurimae Leges everterentur.

LXXIX. Nemo potest plus Juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur.

Sicut Regula haec clara est, sic etiam manifesta est eiq[ue] ratio, Nemo quippe dare potest, quod non habet: *Canon 24. caus. q. 7.* Hinc licet bona fide possideam rem aliquam, si tamen mea non sit, sed aliena, vendendo illam, antequam eam prescripserim, non transfero in Emptore dominium talis rei, cum hoc ipse non habuerim.

LXXX. In toto partem, non est dubium contineri.

Haec regula est Lumine naturae nota, nec promissio indiget explanatione. eo autem collimat, ut intelligatur cum, qui fuit

7 qui contra jus agit,

115
esse. Ratio est: quia cum quilibet actiones suas ad normam juris dirigere tenentur, praesumitur jus scire, aut scire defendere; unde consequens est, eum non bona fide agere, saltem praesumptiva. per textum in l. dolus 44. ff. mandati.

In Exemplo: Siquis a Pupillo sine auctoritate Tutoris aliquid emit, ignorans id prohibendum esse, tanquam mala fidei Confessor de jure censetur, quod fit, ut illud nunquam praescribere possit.

LXXXIII. Bona fides non patitur ut semel exactum iterum exigatur.

Sensus est: qui solutionem debiti jam semel petijt, simul et obtinuit, tunc conscientiam eam ulterius exigere nequit.

Ratio est: quia talis sic vellet locupletari cum alterius detrimento, quod est contra aequitatem naturalem.

Extendunt etiam hanc Regulam ad parvas, ut si cui ob delictum semel poena infligata sit, eadem amplius repeti nequeat.

Dubitatur autem, an delictum mixti fori a Jure Civili puniatur, rursus a Jure canonico poena affici possit, de quo vide Covar. l. 2. Var. resol. c. 10.

LXXXIV. Cum quid una via prohibetur alicui, ad id aliam non debet admitti.

Sensus est: quando ipsa res absolute ratione sui una via alicui prohibita est, aliam via ad eam admitti, aut per

variosa nequit.

Ratio est: ne frans fiat legi l. fin. c. si
mancipium.

Sic, quia Prælato
ante Confirmationem absolute prohibita
est administratio rerum Ecclesie, siene
easdem sub titulo Procuratoris vel Deco,
nomi administrata non poterit. c. avaritia
5. la. Elect. in 6.

Dixi absolute et ratione dicitur, nam si
solum in via, seu in modo versetur prohibi-
tione; tunc quod una via prohibetur,
aliã viã etiam prohibendum censeri non
debet. Sic, licet Caric illegitimus ad
Episcopatum eligi non possit, postulari
tamen poterit. c. innotuit. 20. de Elect.
Sic etiam in Judicijs, etsi Actor petens
aliquam rem una actione incepta re-
pellatur, petendo tamen eadem
alia actione congruente admittitur.

LXXXV. Contractus ex conventi-
one legem accipere dignascuntur.

Lex hic pro forma ac modo contractus sumi
debet, unde

Sensus est, quod ex contractuum Voluntate
ac speciali conventionione dependet, quom-
tum et qualiter contractus aliquis obliget.

Ratio est; quia quilibet rerum suarum
moderator et arbiter est. l. in re. man-
data. 21. c. mandati.

Fallit hac Regula, quando conven-
tia versatur circa rem tuosam, vel ex-
orbitat à Jure communi, aut sit contra
essentialem formam à Jure præscriptam;

47
ex hac enim conventionis nullam oriri ob-
ligationem, indubitatum est.

LXXXVI. Damnum quod quis
suâ culpâ sentit, sibi debet,
non alijs imputare.

Latius hîc sumitur culpa; nempe non solum
pro culpâ theologia aut civili, sed pro qua
libet causâ, ex quâ damnum sequitur. unde
Sensus Regulae est: damnum emergens aut
lucrum cessans, quod quis sentit ex suâ cul-
pâ vel causâ, quam ipsemet liberè posuit,
sibi soli imputare debet.

Ratio est: quia culpa sua non alienos
tenet Authores l. sancimus. 22. c. de
penis. et quia effectus sua causa non
alteri imputandus est. arg. c. cum ex bar-
ta caus. 60. de appell.

Sic, qui compromittit in arbitros, senten-
tia eorum iniqua stare debet, sibi im-
putet, quod ita compromiserit.

Sic, si negotiorum gestor indebitum sol-
vit, sibi, non domino damnum imputare
debet.

LXXXVII. Infamibus portæ
non pateant dignitatum.

Infamia dicitur diminutio existimatio-
nis, quæ nonnunquam fit auctoritate fœris,
cujus exempla plura habentur integris
duobus libulis f. de his, qui notantur
infamia et c. ex quibz causis infamia
irrogatur. quandoq; gravium virorum

judicis stat: illa fugis infamia, haec facti
nunquam pari consuevit, et de utraq; loquitur
haec Regula, unde
Sensus illius est: ad munera honorifica
admitti nequit, qui infamia sive fugis,
sive facti laborat.

Ratio est: quia ipsi, qui in excelso loco
sunt positi, debetur honor, sed quis hono-
rificabit ex honorantem animam suam?
Ecclesi. c. 10.

Ceterum, qui solius facti infamia notantur
eam constanti emendatione abolere possunt
sunt, adeo, ut ipsi postea etiam portae
patiant dignitatum. c. nunquam. 4.
dist. 56.

LXXXVIII. Certum est, quod is
comittit in legem, qui Legis verbum
complectens, contra Legis nititur
Voluntatem.

Sensus est: pro transgressore Legis habe-
tur, qui mentem Legislatoris satis per-
spiciam habens, pro textu nudi sanctorum
Verborum contra ejusdem Legislatoris in-
tentionem eam interpretatur. In exe-
plo: prohibetur est filio familias mutua
dare pecuniam, ne occasione illius mala
perpetret, si prout ei, non quidem
pecuniam, sed v.g. frumentum mutuum
daberis, in lege deliquisti, quia sic
contra mentem Legis fecisti.

Ratio est: quia sicut Canonicianus,
habent se verba et intentio seu ratio sicut
corpus et anima; Nam sicut anima domi-
natur corpori, sic intentio seu ratio Legis

dominatur Verbis.

Fallit haec Regula, ubi mens Legis certa non est, in obscuro quippe magis ad haerendum est Verbis Legis. arg. L. non aliter ff. de Legatis 3. *

Caput 7.

De Regulis Juris Civilis

Has Regulas non digessimus secundum eam serie, quam sortiuntur in corpore Juris, videlicet in ff. lib. 50. 7. 17. Sed secundum ordinem alphabeticum, ut eo facilius inveniri possint; solent enim plerique Authores, dum Regulas ex jure Civilis allegant, non nisi initium earum nullo addito numero exprimere, v. g. L. Servus ff. de R. J., quo fit ut quis nonnunquam 233 Regulas s. totidem enim sunt Juris Civilis Regulae, si percurrere debeat, donec eam, quam quarit, reperire possit. Porro instituti nostri ratio non postulat ut hic prolixiores simus; solum quippe intendimus brevi ac succincta paraphrasi sensum harum Regularum clarior reddere. * sit igitur.

* numero cuiuslibet Regulae est positus Lombus. Cavetis propositus indicat ordinem, quem 140 ista Regula in ff. obtinet. et quia ibidem quaedam Regulae nomen et alterum habent, eos hic ab ipsis Regulis separavi sum, et ordine alphabeticis, quem admodum istas Regulas disposuimus ipsis quibus sunt propriam.

De absentia Reipublicae causa.

Absentia eius, qui Reipublica causa abest, necque ei, neque alii damnosa esse potest.

Sic Titius pro bono sua Reipublica Romae v. g. missus, ibique per aliquod tempus comoratus, non amittit praedium interim ab alio prescriptum, sed nec ipse praedium Sempronij hactenus a se possessum, quamvis similiter praescriptionis tempus impleverit, acquirere poterit. Conf. L. j. et L. 29 ff. de quibus causis maj.

De actibus legitimis, et de differentia taciti et expressi.

Actus legitimi, qui non recipiunt diem vel